

ЛИЛИЯ ГЫЙБАДУЛЛИНА: КАЛӘМ ӘҢЕЛЕН КАЛӘМЕ ТҮЙДҮРҮРГА ТИЕШ!

Шагыйрь Лилия Гыйбадуллина ижатка мәктәп яшеннән ук ургылыш килеп керә. 11 сыйныфта уқығанда ук аның шигырьләр жыентыгы дөнья күрә. Сәхнәләрдә үз шигырьләрен сәнгатьле укып йөрүче кызга ул чагында ук классикларыбыз да игътибар итә башлый. Лилия фикерле, фәлсәфи һәм гади шигырьләре белән әдәбият тәнкыйтьчеләрен дә, укучысын да жәлеп итә. Татарстанның саллы әдәби бүләкләренә ирешүе дә табигый....

- Лилия, үзенңе шагыйрь иткән әсәрен, дип кайсын атыйсың? Гомумән, үзенңе калэм әһеле итеп кайчан тоя башладың?

– Үз юлыңы табу өчен, эзләнергә, төрле сукмаклардан атлап каарга кирәктер. Бу яктан, әлбәттә, мәктәпнең роле зур. Башлангыч белемне туган авылымда – Әҗмәт мәктәбен-дә алдым мин. Сыйныфта өч бөртек бала идек: мин, бертуган сенлем һәм икетуган кыз кардәшебез. Уч төбендәге кебек укыдык, дәрес саен өй эше тикшерү, аерым аңлату. Моны хәзер «индивидуаль укыту» дип атыйлар бугай.

Такталачык урта мәктәбенә күчкәч, игътибар кимеде – безгә инде рәхәт түгел. Мөгаллимнәрнең күзенә черки булып керә идек, билләхи. Өй эшен

эшләгәнмен икән, укытучы тикшереп билге куярга тиеш, дип уйлайбыз ич инде. Күрәсөн, без әрсез Әҗмәт кызыларыннан котылу чарасын уйлап тапканнардыр: нинди конкурс, бәйге, чара бар – барысына безне йәрттеләр. Фән олимпиадалары, спорт ярышлары, смотр концертлары, нәфис сүз остала-ры бәйгеләре... Кемнең беренче буласы килмәсен! Ярыша-ярыша укыйбыз, жырлайбыз, биибез, шигырь ятлыйбыз. Берзаман чамалап алдым: шигырь язуда беренчелекне бирмим кебек. Бу фикергә килүдә, әлбәттә, татар теле укытучым Альбина Шәемованың да, ул вакытта районның «Агыйдел дулкыннары» ижат берләшмәсен житәкләгән шагыйрь Мөхәммәт Мирзаның да, «Акта-ныш таңнары» гәҗитеннән шигырьләремне укып, күргән саен баштан сыйпап, үсөндөреп торган Энгель Фәттаховның да,

Казаннан миңа хатлар юллаган, күпләргә остаз шагыйрь Рәдиф Гаташның да роле зур. Мәк-тәптә уқыған чагымда ук Рәдиф абый фатихасы һәм кереш сүзе белән «Мәгариф» нәшриятында беренче китабым дөнья күрде.

2003 елның апрелендә Казанды республика нәфис сүз осталары бәйгесендә «Без яшь идек» исемле шигыремне сәйләп беренче урын алды. Жюрида утырган Туфан абый Миннуллин-ның сәхнә артыннан мине эзләп: «Бу шигырыне үзен яздыңмы?» – дип, шигырь дәфтәрем-не күздән кичергәч, Туфан абый бәеклеге янәшәсендә бөтенләй жиругә сенәрдәй торган мин сабыйның җилкәсеннән кагып, үсендереп төшеп китүе исемдә. Шигырьлеккә дәгъва қылган беренче әсәрем шул булгандыр.

ШИГЫРЬ- АСЫЛ САГЫШ

- Чын язучыга иң кирәклө өч сыйфат, синеңчә ниндиләр?

- Хөрлек, тугрылык һәм тырышлык.

- Ижат - дәва... Элеге фикереңне кинрәк ачыйк әле.

- Бу дөньяда бу дөньядан шигырьгә качып була, бу дөньяны өр-яңадан шигырьдә ачып була... Фанилыкта һәр бәндәнең мәгыйшәт шау-шуынан, ялтыравык, калтыравык чүп-чардан, өч көнлек гомернен мәңгелек тоелган проблема-

ларыннан качып, яраларын ямый, күчәрен турайта торған өне, «реабилитация үзәге» буладыр. Кемгә музыка, спорт, шоппинг, шешә, сәяхәт... Минем өчен андый дәва урыны – шигырь, әдәбият, китап. Бу әңгәмәне укучы мине яхшы аңлың дип уйлыйм.

- Шигырь газаплы вакытта туда, дисен. Лиляя, болай тормышта бер дә газапланып яшәмисен, кебек.

– Шигырь асылы – сагыш. Шигырь – асыл сагыш! Кешедә-

шеңнең күңел дигән серле коралы қылларында сагыш көен уйнау омтылыши, димме. Шагыйрь бәхетле буламы? Бәхет нидә? Гомумән, акыллы, сизгер кеше бәхетле була аламы бу дөньяда, бу жирдә, бу илдә? Заманында Закир Рәмиев исемле жегет ни өчен үзен Дәрдемәнд – яғни «хәсрәтле», «сагышлы» дип атый? Фани дөнья мәгыйшәте кыйммәттәре күзлегеннән караганда, аның бер хәсрәте дә булмаган ләбаса...

Аллага шөкөр, дөньям түгәрәк: әнием, әткәй-әнкәем, мине аңлаучы, «шагыйрьлегемә» түзүче тормыш иптәшем, улларым, туганнарым бар. Мин алар өчен ярдәмчел бала, уңган килен, яхшы хатын, кайгыртучан әйбәт әни, акыллы апа булырга тырышам. Жирдә төп миссиям шушы дип беләм. Каләм хезмәте – ин авыр хезмәт.

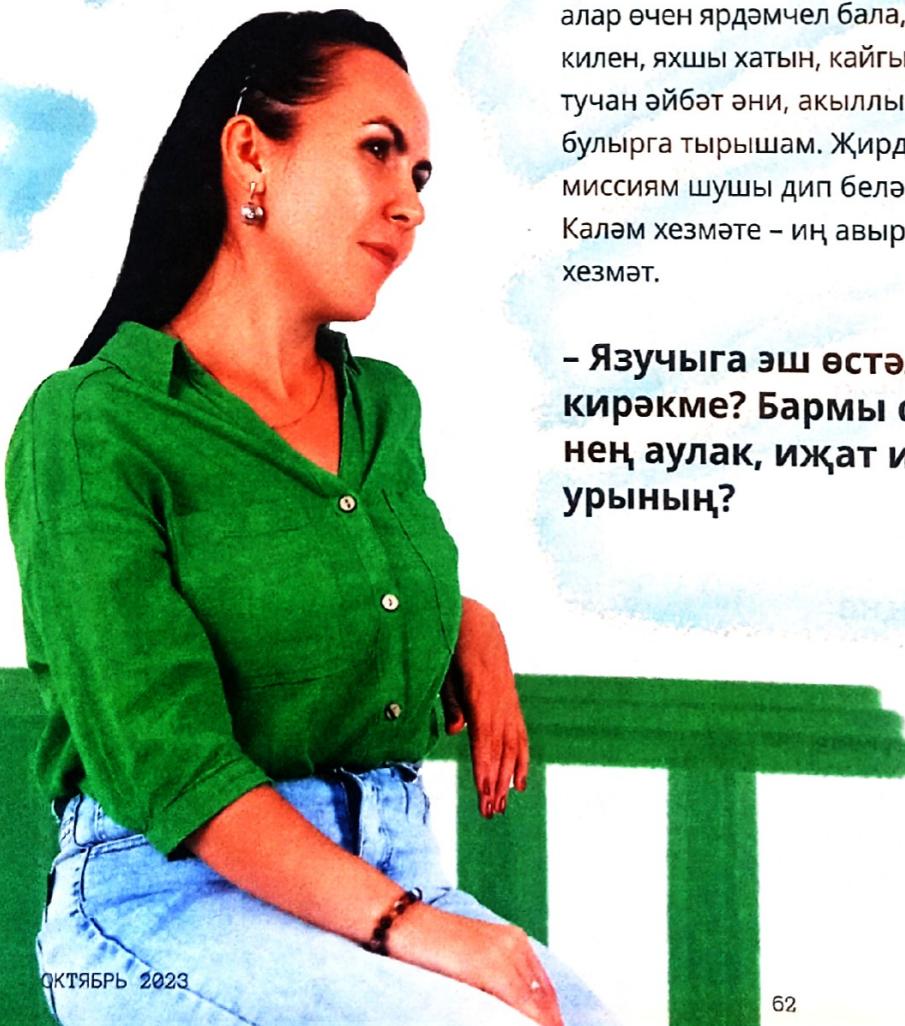
- Язучыга әш өстәле кирәкмә? Бармы синең аулак, ижат итәр урының?

– Кирәк, әлбәттә. Ләкин шашулы тулагай торак булмасен-дә, колакларымны музыкалы наушниклар белән томалап, шигырь язган чакларымны сагынам. Хәзер язар өчен миң аулак булмә, уңайлы кәнәфи, өстәл, ноут, кул сузым арада кәгазь-каләм һәм ялғызлык кирак. һәм кайнар чай белән шоколад. Минем өстәлемә, андагы тәртибен мин генә белгән тәртипсезлеккә беркем дә кул тидерергә тиеш түгел. Өйдәгеләр бу кагыйдәне белә. Эйберләрне үзем калдырган урыннан, үзем калдырган халәттә табып алырга яратам. Кешеләрне дә. Гомумән, күп нәрсәненең минемчә булуын телим. Олыгаям, күрәсен.

- Лиляя, шагыйрь күңелендә шигырь кайчан туда?

– Авыр сорай. Шигырь язуның рецепты, инструкциясе юк. Ялгыз чакта туда, дисәм генә.

- Хәзерге вакытта шактый күп әдәби конкурслар оештырыла. Аларның ижатчыларга файдаласы...

- Бик зур. Әдәби әсәрләр конкурслары оештыручыларга респект һәм рәхмәт! Мондый бәйгеләр күп түгел, күпсөнмәгез. Бүгенгедә, газета-журнал редакцияләрендә каләм хакы юк дәрәҗәсенә чакта, андый ярышлар гаять кирәк. һәрбер хәзмәт өчен әжер түләнгән кебек, язучылық эше дә тиешен-чә бәяләнергә тиеш. Э каләм хәзмәте – ин авыр хәзмәт ул. Нәкъ менә хәзмәт – хобби, күңел юанышы, өстәмә шөгүль түгел. Шуңа күрә үз-үзен һәм үз сүзен хәрмәт иткән язучы беркайчан да бушка язмаган һәм язмас та. Гомумән, каләм әһелен каләме түйдүрүрга тиеш. Әдәбият алга китсен, үссен, популяр булсын өчен төп шарт бу. Бәйгеләрнең тагын бер уңай яғы: яхши әдәби әсәрләргә реклама. Бүгенге шартларда укучыга сыйфатлы продукцияне аерып, бармак төртеп күрсәту бик мәһим.

- Күренекле остал, галимә, шагыйрь Рифә Рахман теләсә нинди баланы да шигырь язарга өйрәтеп була, ди. Э син ничек уй-лыйсың?

- Безне тәнкыйди фикерләргә өйрәткән укытучым белән килемшәскә җөрьәт итәм. Шигырь язарга өйрәтеп булмый. Чын шигырь, аны иҗат

итү турында сүз куерту – галәм, жири, адәм баласы яратылыши турында бәхәсләшүгә тиң. Шигырь – Аллаһтан, тумыштан. Кеше шагыйрь булып та, әмма шагыйрь булып яшиме – менә монысы инде язмыш эше. Калебенә шигырь орлыгы салынган яшь кешене тану, кирелегенә, холкына, ялкаулыгына, оешмаганлыгына, женесенә карамастан, шагыйрь итеп үстерү Остазлық дип атала. Шагыйрьләр сирәк, ә Остазлар шагыйрьләрдән дә сирәгрәк була.

я бар, я юк. Чынга-ялганга аерылмый ул) һәрчак үзенә тиң эзли, үз ишенә тартыла. Шагыйрьләр арасында, бернигә дә карамастан, үзара хәрмәт, санлау, таяну һәм бер-береңне кадерләү барлыгына ышанам. Шул ук вакытта матур һәм гадел ярыш та.

Ярышып жырлар замандашың булу – зур бәхет ул, һәр буын шагыйренә дә тәтеми торган бәхет. Безнең буын ул яктан бик бәхетле.

- Язучы үз аудиториясен күз алдында тотып язарга тиешме?

- Нинди жанрда, ни язасың бит. Эйтик, үсмерләр, балалар өчен язганда, әлбәттә, булачак укучыны хәлдән килгәнчә өйрәнеп язу тиеш дип беләм. Яки менә «сабын операларына» тартым прозаны... Икенче яғы

ШИГЫРЬ-ИРЕК!

- Яшь шагыйрьләр арасында көнчелек хисе бармы? Булырга тиешме?

- Бигрәк тупас һәм шагыйрьләргә карата куллану өчен артык гади сүз! һәм нишләп яшь шагыйрьләр арасында гына? Чын шагыйрь (болай дип эйтү үзе үк мәгънәсезлек: шагыйрь

бар: һәркем үз карашларыннан, дөңьяны ничек күзаллавыннан, үз киңлегеннән-тарлыгыннан, биеклегеннән-тубәнлегеннән, үз кыйммәтләреннән чыгып яза. Эсәрдә каләм әһеленең шәхесе зур роль уйный. Укучысы да - шул шәхес биеклегенә тәңгәл яки якын аудитория. Мәсәлән, татар башын татар ашар, дип, халық кадәр халық турында көнчел дип язган язучы үзе бик көнчел кеше, чөнки ул, милләтенең бер вәкиле буларак, үзе турында яза. Һәм бу әсәрне язучы белән «бер дулкында» булган укучы рәхәтләнеп укый. Ни дисәң дә, укучы үзе дә сизмәстән күңелендә йөргән фикерләрнең кайтавазын эzlәп укыйдыр. Эдәбият кешенең рухын ныгытырга, күзаллавын киңәйттергә һәм тәрбияләргә тиеш дип уйлыйм барыбер. Прозада аудиториян-не чамалап язу мәслихәт: идея, фикер, тел нисбәтеннән дә. Бу хәтта котылгысыздыр. Ә шигырь - башка. Шигырь - ирек ул. Укучы «кубызына бию» шигырьне үтерә.

- Яшыләрдә татар әдәбиятына қызықсындыру уяту юллары...

- Язучының кыйммәтен, хөрмәтен арттыру. Әдәби ижат әшен кабат матди керем китеrerлек

профессиягә әверелдерү. Матди бәтәнлек төп кыйммәткә әверелгән бүгенге чорда язучыларга тиешенчә каләм хакы туләнмичә торып, яшьләрне әдәбиятка тарту икеле.

- Лилия, әдәби редакторларга қытлык мәсьәләсен хәлиту юлларын ничек күрәсөн?

- Фәкать максатчан рәвештә тел белгечләре тәрбияләүдә күрәм. Эйтик, татар-инглиз балалар бакчалары ачып, аларга имтихан белән татар телен генә белгән сабыйларны жыеп, аларга кәгазъдә генә түгел, чынлап татарча тәрбия бирелсә. Татар телле ул балалар мәктәптә гуманитар классларда, кайбер фәннәрне татарча укып, чит телләр дә үзләштереп һәм төрки телләрнең күбесенә ачкыч булырдай татар телен - туган телләрен дә яхши белеп үссәләр. Шуннан университетның татар филологиясе бүлгендә белем алыш, тәржемәче дә, әдәби редакторлык буенча да кыйммәtle кадрлар булып өлгерсәләр, һәм әдәби редактор хезмәте өчен яхши хезмәт хакына аларны көтеп торган нәшриятлар булса... Әлеге дә баягы сүз барыбер шул әдәби ижатны матди яктан тиешенчә бәяләү мәсәләсенә килеп төртелә. Һәм ин авырткан

урнының - милли мәгарифкә. Болар барысы да бер-берсенә бик бәйле әйберләр инде. Милли мәгарифтән башка милли әдәбиятның киләчәге юк. Ә аны торғызу, минемчә, хәлдән килмәс эш түгел. Әлегә,

- Вакытлы матбулатның әдәбиятка йогынтысы ни дәрәҗәдә?

- Милләткә үз телен өйрәнүдә һәм кулланып яшәүдә киртәләр тудырылмаганда, цивилизацияле илләрдә вакытлы матбулат әдәбиятка тәэсир итә алмый. Киресенчә, әдәбият вакытлы матбулат теленә йогынты ясыйдыр. Милли мәгарифеннән, әдәбиятның мәктәптә үк тулы канлы өйрәтүдән һәм өйрәнүдән мәхрүм милләттә вакытлы матбулат укучы зәвыгына йогынты ясый. Андый милләтнең матбуаты да мескен, әдәбияты да кызганың хәлдә.

- Үзенән соң килгән буын ижатчыларга киңәш-тәләкләрең?

- Булыгыз! Исән-имин булыгыз, берүк. Татар әдәбиятын, тарихын - олы рухи мирасының өйрәнегез, укыгыз, белегез. Телне белер, тоемлар, дөрес һәм зәвыклы кулланыр өчен әдәбият уку мәжбүри. Әдәбиятны, әдипләрне һәм үзегезне хөрмәт итегез - тугры булыгыз!